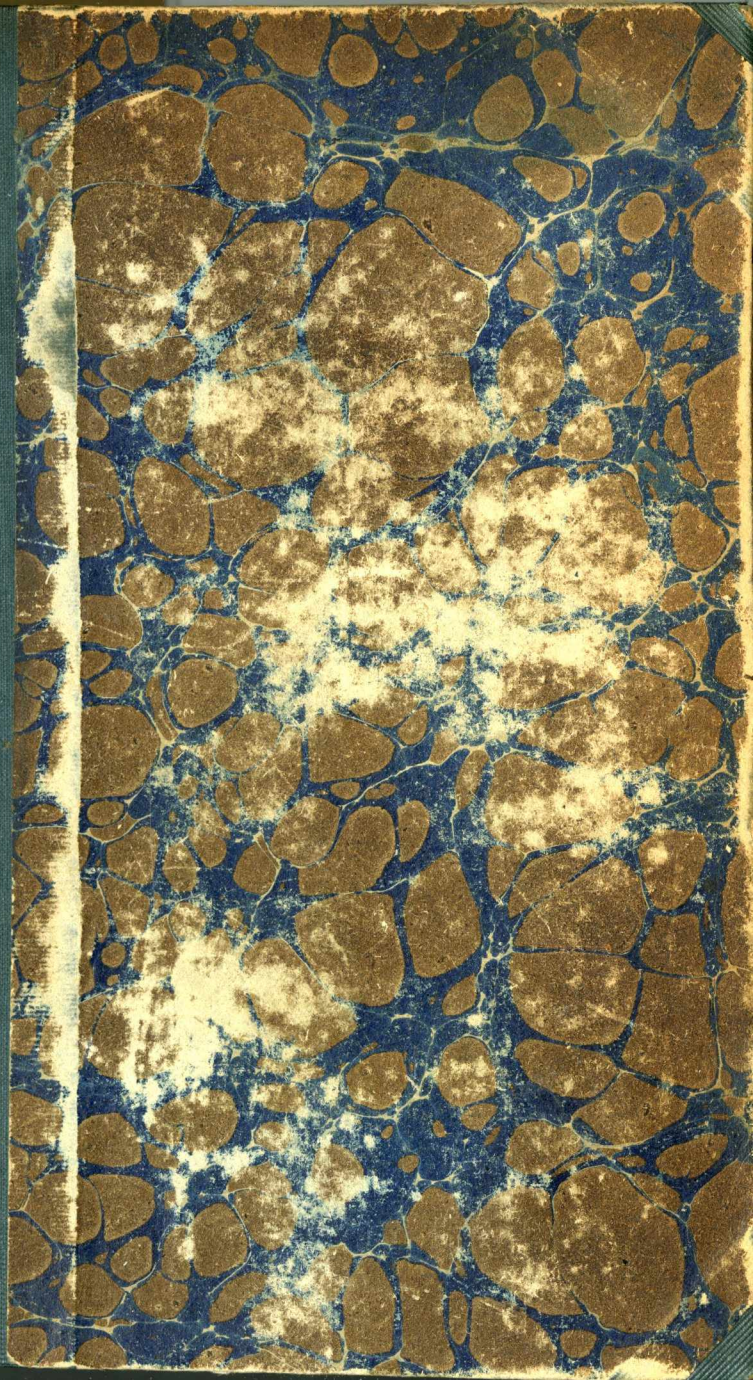

Politikai
röpiratok.

98

98
759
A magyar katholika egyháznak

Martius-forradalom

utáni

SERELMEI.

4.

A katolikusok számára

irta

Vándorfy Károly,

Boldogasszony hava 1ső napján 1849.

A MAGYAR KATHOLIKA EGYHÁZNAK

Martius-fordalom

utáni

SÉRÉLMEL.

A katolikusok számára

írta

Vándorfy Károly,

Boldogasszony hava 1ső napján 1849.

Kassán.

Nyomt. Werfer Károly.

1849.

DE BALLAGI GÉZA.

Ubi spiritus Domini, ibi libertas.

Szent Pál.

Vos enim in libertatem vocati estis, fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem spiritus servite invicem.

Ugyan az.

Falso libertatis vocabulum obtendi ab iis, — qui privatim degeneres, — in Publicum exitiosi, — nihil spei — nisi per discordias habent. —

Tacitus Annal. XI. N. 17.

Új évbe léptünk át; — új viszonyok közé sodortattunk; — és én reményelem, hogy a katolika egyház lábairól is lehullanak a rá fűzni szándokolt, sőt már is fűzni kezdett zsenge szabadság nehéz rablincsei. Pedig de keservesek e rablánczok; — sokkal nyomasztóbbak, mint az absolutisticus elvű bureaucratáké! Mert itt tudja az egyház, hogy hányadán van; míg amott a szabadsághősök epe-tajtékos fogaikat vigyorítván, midőn a százados szabadsági rablánczokat legtüzesebben kovácsolják az egyház lábaira: akkor leginkább hangoztatják a szabadság, egyenlőség s testvériség hármias isteni tanait, az emberi nem becsületessége örök gyalázatára. — Nagy diadallal meghozatott a debreczeni superintendensia kérvénye alapján, a vallásegyenlőséget hirdető 20ik t.cikk, de az, a szabadelvű kormányzat hősei által, ránk nem csak kiterjesztetni nem szándokoltatott; de a hatalmas urak, a martius előtti pártfogói jog alapján, meghozatala után tüstént elkezdék egyház-rablási, fosztogatási tervök daemóni fűzését, a szabadság szent nevében. Ha a bevágások ellen fölszólalánk akasztófával fenyegettettünk, „mert“ — ugymond — „a katolikusok nem akarják a szabadságot.“ Pedig — ki az, ki szabadságot nem akarna? Ki az, ki a szabadság, egyenlőség s testvériséget hirdető isteni zászlóhoz nem ragaszkodnék, legyen az bármilly ajku, bármilly vallásu? Hisz

e zászló mennyből hozatott alá az Isten fia, az ur Jézus által; e zászló fönnen lobogott már Nerók, Diocletianok vas pálczáju hatalmuk ellenében; e zászló ezer mártyrokat fedett arany szövetevel, kik árnya alatt vitézül meghaltak. — Az igazság csak örvendeni tud a szabadságnak, mert a tévely összedől, mihelyt az erőhatalom vezérszalaga tőle elvétetik.

Február óta véres szabadságháboru vivatik egész Európában, jó s rossz sikerrel. De e szabadságháboru s győzelem csak úgy üdves, ha nyereségeiben különbség nélkül mindenki osztozik; csak úgy jó sikerü, ha a bukott állítólagos absolutisticus bureaucratiai hatalom helyében fel nem üti hydra fejét uj titkos, tehát annál veszélyesebb, szabadelvüterroristicus tyranismus. Mert hisz egyébkint kár a sok véráldozatért, kár a nemes lelkesedésért, mellyel — ha jól alkalmaztatik — csudákat mivelhetni.

A „Religio és Nevelés“ tanulságos lapjai nagy elszántsággal hirdetik a sérelmeket, mellyek a martiusi kormány által, a catholicismus egyházi testén, példátlan merészséggel elkövetettek; de olvasó közönsége — legalább tudtomra — többnyire egyháziakból áll: — ámbár magam is előhozhatnék egyes példákat, mikép a megbecsülhetlen folyóiratot világi férfiak is gondosan lapozzák; — ennél fogva e sorok írója, ki az egyházi érdekek s lelkesedések tetőpontjain, a katholikus ügybarátok élein magyar Bussokat szeretne látni, — elhatározta magát e röpiratban letenni édes anyánk, a szent egyház testén legujabban ejtett véres sérelmeket, a katholikus világiak számára; annál inkább, minthogy az uj viszonyok bekövetkeztével, a katholikus papok s világiak érdeke, egyházi tekintetben, összébb fűzetett; és

azért is, hogy egy kis figyelmet gerjeszsen a nem kellőképen értesült katolikus világiaknál az iránt, mennyire jutott egyházuk a nagy szabadságnak miatta: hogy tudják, mikép nem mind arany az, a mi fénylik; nem mind szabadság az, mi annak kürtöltik; mert „a szabadság varázshang minden szivre nézve, de a történet mutatja azt is, miszerint e szó igen sokszor félre magyaráztatott. Voltak idők és népek, hol a szabadságtól ittasok voltak az emberek, míg más részről a papokat megfojtották, mert ezek maguknak szabadságot vevének kötelességöket teljesíteni;“ hogy tudják, mikép egyházuk még nem nyert szabadságot, hanem annak halálos ellenségei szabadságot vettek maguknak őt kizozni, birtokától, legszentebb jogától megfosztani, fiait elpogányosítani; és ezt tudva föllekesüljenek egyházuk igazi szabadsága iránt; mert itt az idő, Uraim! mikép a katolikus világiak fölfogva katolikus hivatásukat, katolikus önérzetet teremtenek kebleikben; hogy az egyház — mint ez fájdalom! eddig volt — ne kénytelenítették legnagyobb ellenségeit soraik közt szemlélni. Köz ügyünk ez, édes anyánk szent ügye, mellynek mi engedelmes fiai vagyunk, azon egyházé, melly inkább a sérelmek békés eltűrésére határozta magát, mintsem házája ellen fegyvert ragadna; azon egyházé, mellynek hajósai, midőn a tévelyek özöne eláradott, az üldözések folyamai megeredtek, a lázadások szelei fujdogáltak, Isten szent ígéreteiben bizván, miért még soha meg nem szégyenült, a tenger zajos hullámainak közepette vetettek horgonyt: bizton várván az annyiszor beteljesült krisztusi mondás ismét, meg-

testesülését: „a pokol kapui erőt nem vesznek rajta.“ És e veszélyeknek, mint porszemek eltüntével, egyházunk hajóját ismét a békés kikötőbe segitendik; — azon hajót, „mellynek — mint egy szent atya mondja — árboczfája a kereszt, evezőlapátja a hit, evezői az angyalok, kikötője a paradicsom, czélja az örökboldogság.“ —

Ha e röpirat olvasásánál csak egy világi katolikusként kebele fölleskül egyházunk szeretete és szent ügye iránt: úgy bőven megjutalmaztatva érzendem csekély fáradságomat. —

Mi magyar katolikusok két kézzel fogadtuk a martiusi nyerevényeket; annál inkább, mint hogy általok egyházunkat, a rá nézve nyomasztó gyámkodási jogtól hittük megszabadíthatni. Hisz ott van az 1848: 20 t. — cz. 2dik §. ahol minden bevett „vallásfelekezetekre nézve, különbség nélkül, tökéletes egyenlőség s viszonyosság állapittatik meg;“ nincs itt a katolikusokra nézve a legkisebb megszorítás sem; tehát ez egyenlőségi elvet, minden legcsekélyebbnek látszó következményeiben is el kell fogadnunk. Tökéletes vallás-cultusgyakorlati szabadság biztosítatik minden válásfelekezetek, tehát a katolikusok számára is. Következésképen függetlennek kívántuk egyházunkat:

1ször. A lelkiekben s minden belügyeinkben, ugymint: hit s erkölcsanaink hirdetésében; a szentések kiszolgáltatásában, s vallásos szertartásaink gyakorlatában; az egyházi fegyelem kezelésében; az

egyházi bíróság működéseiben; papnevelő intézeteink kezelése s rendezésében, ugy szinte papijelöltek fölvétele — s fölszentelésében; s arra nézve, hogy a világi kormány az egyházi férfiakat semmi ollyas tetekre vagy kötelességekre ne szorítsa, mellyek hivatásuk akár szellemével, akár teendőivel össze nem férnek; mint például: a nemzetörködés, egyik faluból a másikba levélhordás, mint ez a győri megyében egy plebánosnak megparancsoltatott.

2szor. Külügyeinkre s azon viszonyok rendezésére nézve, mellyekben egyházunk a világi hatalomhoz, vagy más vallásfelekezetekhez áll, (publico — politico — ecclesiastica) mellyek: a királyi tetszvény megszüntetésében, főpásztorainknak előleges egyházi kijelölés nyomán, ő felsége által történendő kinevezésében; minden jelenleg létező, vagy ezután alapítandó iskoláink kizárólagos rendelkezésünk alatti maradásában; egyházunk birtokának s alapítványaink kizárólagos kezelésében; a jövedelmek czélszerű használatában, és minden külügyeinknek idegen avatkozástól ment rendelkezésében állanak. Mindezt a megyei tanácskozmányok, különösen az egrinek jegyzőkönyveiben bővebben kifejtve olvashatni. Jogosan kívántunk ezeket elnyerhetni, de fájdalom! csatlakozánk; mert egyházunk állása most még nyomasztóbbá lón, mint volt ezelőtt. Martiusig a király rendelkezett égyházunk külügyei feleit; most pedig Szász Károly felelősség nélküli titkár ur, ki jobbra balra vág, a hogy tetszik, és ha sebünk fájdalmában feljajdulunk, kinevet.

De talán eleve sejdítették katholikusaink néhány lelkesbjei a catholicismus tisztán egyházi terén történhető bevágásokat, azért, mint tudva van, 4 pont-

ból álló petitiót, mellyen főnebbi kívánataink alapjának, nyújtottak be a martiusi országgyűlés elébe de az, a szabadsághősök által, mint „elkészt” — nem pedig mint jog — s igazságtalan, vagy alkotmány ellenes, pedig egy törvényhozó testület egy hallásra kimondhatandotta annak alkotmányelleniségét — egyszerűen elmellőztetett. E petitio után a szerbek jöttek hasontárgya kérvényökkel, s kívánataik csakhamar a t. czikkek közé soroztattak. Tehát már a martiusi országgyűlésnek nem volt komoly szándokában az egyenlőséget a katolikusokra is kiterjeszteni, de én azt nem tudom — mert nem szeretem — hinni. És hogy, mikép hálálták meg a szerbek az atyai gondoskodást? mindnyájan tudjuk. Mi katolikusok nem ragadtunk fegyvert hazánk ellen, hanem a felfeszített ur Jézus üdveztető sebeibe öntvén ki fájdalmunkat, sok vizsály közt vártuk a boldogabb jövőt; b. Vay Miklós koronaőr biztatásába vetvén némi reményünk horgonyát, „hogy” — mi különösen az alapítványokat illeti — „az 1848: 20. t. cz. 3dik §ának czélja a vallási s iskolai alapítványok lefoglalása már csak azért sem lehet, mivel az a debreczeni superintendia kérvénye alapján készülvén, a protestansok saját alapítványaikat megtartatni kívánják; egyházi s iskolai önkormányzati jogukat, semmi anyagi érdekek föl nem áldozandók;” sőt Kossuth Lajos, a hajdani ministerium lelke, pénzügyministeri jelentésében, az alapítványok tulajdon jogi szentségét elismeré, midőn távol lenni állítja magát azon gondolatától; „hogy ezen alapok rendeltetésüktől legkevésbé is elvonassanak.” Ámbár

pedig alapítványi javainkat sajátunknak elismerte, még sem volt hajlandó, a vallásegyenlőség s viszonyosság daczára, azok kezelését ránk katolikusokra bízni. Csudálatos dolog! Tán azt gondolta, hogy azok metsző késsé válnak kezeinkben? És ez az első Martius utáni sérelem. Most következik a második stadium, az általános nagyszerű katolikus petitio.

Nem leend talán fölösleges e petitio pontjait kivonatilag ide mellékelni, hogy annál inkább kitűnjék, miszerint a ministerium bő tudomást szerezhett magának az iránt, mikép éreznek a fölébredt katolikus önértetű milliók, szent hitők s egyházuk szabadsága, statustóli függetlensége felől, melly öntudat maga elítéli a ministeriumnak későbbben tett jog- s törvénytelen rendelkezéseit.

Az 1ső pontban kéri a katolikusok egyházuk polgári hatalom irányábani viszonyának, a szabadság s függetlenség alapján, úgy mint más vallásuaknál van, törvény általi rendeztetését; mert nálunk eddig nem úgy volt, de most az 1847/s: 20 t. — cz. 2ik §. értelmében, úgy kellene lennie.

2or. Az 1559: 41 s több törvények által engedélyezett zsinatok tartásának meg nem akadályoztatását, mi a protestansoknál régen megvan.

3or. A katolikusoknak saját iskoláik alapítása, czélszerű elrendezése s igazgatása iránti joguk biztosítását. E pontot tartjuk mi legfőbb dolognak; mert ha egy vallásilag erkölcsös neveltetésnek reményétől is elűttetünk, akkor magyarhonban hasztalan keressük többé Isten országát. De a katolikus szülők természeti joga is követeli, hogy gyermekeiket saját egyházuk felügyelése alatt, a katholicismus kebelében neveltethessék. A polgári kor-

mány ugy is kijelölhet némelly tantárgyakat, mint az illy iskolákban szükségképen előadandókat, és azokat valóban előadni, minden vallásfelekezeti tanodának érdekében is álland. Állítson a kormány — ha tetszik — állodalmi tanodákat, de a mieinket birtokunkban hagyja, mert ezt kívánja a vallás-egyenlőség s viszonyosság; ezt kívánja a katholicismus — mellyért élünk halunk — legszentebb érdeke. Csak ha a katholicus alapítványok által fölállított iskolák mieink maradnak, lehet reményünk, ha hogy utódaink olvasandják korunk mocskos s pogány irományait, józanabbak leendvén nálunknál, felkiáltandnak Rousseauval: „Mindenható Isten! ki kormányzod a szellemi erőket! szabadíts meg bennünket atyáink szomorú fölvilágosodásától, add vissza azon egyedüli jót, melly boldogságunkat megállapíthatja, melly előtted is kedves — ártatlanságunkat.“

4er. Végre a kir. helytartó tanács alatt is álló közalapítványaink, egy csupán egyházi és világi katholicusokból álló bizottmány általi kezeltetését. És e nemű függetlenséggel is bírtak a protestansok. Ezt akarjuk mi is biztosíttatni számunkra, mert a mi nem a tiéd, azt ne bánts; és „suum cui que.“ Ennyiből áll a petitio.

Az alkotmányos élet egyik főkelléke a kérelmezési jog. E jog a képviseleti alapon organisált statusban annál nagyobb fontosságu, ha a nép kérelmez. Mi ügyünk igazsága — és szentségében bizván, s azt a nép ügyéve tévén, e mentő deszkához folyamodánk. De ime! a szabadsághősök ismét utunkba álltak, ámitván a szegény népet, hogy a

papok — pedig itt mint katolikusok, nem mint papok léptek föl, — meg fogják őket csalni, hogy ez a ministerium elleni izgatás, hogy a dézsmát akarják visszakapni, és több efféle czifra hazugság, sőt a győri türelmes polgármester, a szabadság nevében, el is koboztatta az aláírási ivateket. A szabadelvű volt magas ministerium, s nevezetesen annak a katolika sz. egyházban megkeresztelt oktatási ministere bölcsen hallgatott, de az igaz ez még sem hallgatott egészen, mert azért, mikép az említett polgármester, az imént kivivott szabadság zsenge korában, törvénytelenséget, zsarnokságot elkövetett, a papokat annyi hogy be nem csukatta, s miért nem? hisz ő — magyar pápa — volt. A ministerium ismét hallgatott, tűrte a bujtogatásokat; sőt hivatalos lapja alkotmányelleniség bélyegét nyomván legigazságosb kérelmünkre, a katolikus papokat lázítási, reactionarius bűnről vádolta, s így nagy bölcsen elárulta a ministerium e részbeni véleményét; de ennek daczára, az ivatek roppant számu aláírásokkal megteltek, és én reményelem, ha hogy szükség lesz rájuk, és ha a nép fel fog világosíttatni, pedig a szerzett tapasztalások után ez nem leend olly nehéz munka, — még többekkel fognak megtelni*). E tevékenységet a katolikusokban

---

*) Annak bebizonyításaul, mikép a felvilágosítási munka nem leend nehéz, álljon itt az ámitási s csalási példák egypárja: Szepes megyében történt, hogy bizonyos névszeriuti, de arra méltatlan katolikus megyei tisztviselő, a népséget, különféle csalárd fogások által, a katolikus-kérvény aláírásától elvonni akarván, midőn megtudá: mikép bizonyos helység lakosai az említett kérvényt már aláírták volna, elámitandó őket, azt állitá: miszerint ezen aláírásuk tulajdon vesztükre fog szolgálni, mert ez-

látván a ministerium, ne hogy valamikép elkéssék, megkezdé hatalmas fejszójével a bevágásokat a katholicismus életfáján, és pedig nagyban. — Még előre kell bocsátanom, mikép a cultus ministerium tagjai, — hogy nagyobb részint protestansok, mondanom sem kell — a mi alapítványainkból fizettetnek, tehát a tisztán katholicus czélokra rendelt alapítványokból olly egyének élődnek, kik a legantika-

---

zel a martiusi törvények által eltörölt hűbéri viszonyokból eredő minden tartozásokat, jelesen a papi tized kiszolgáltatását ismét kötelezőleg vállalták magukra; mi iránt, midőn ők kétkednének, és némelly törvénytudó, a kérvényt szinte aláíró katholicus urakra utasítanak a hamis ámitót; ez a szemfényvesztők módjára hamarjában kérdezi, valljon az urak aláírásaik mellett vannak, e k e r e s z t e k h u z v a ? mire midőn az aláírók „nem“ mel felelnének, kimondja a bölcs határozatot: az aláírás minden ereje a kereszt vonásában fekszik és azért az urak, a kérvényt csak aláírván a papokat megcsalták; ellenben, minthogy a parasztok keresztet is huztak, a papok által elámíttattak, és ennek okáért jövőre a papi tized kiszolgáltatására kényszerítendők leendenek!

Árvarmegyében pedig, midőn bizonyos plebánia körében, a kérvény a legnagyobb készséggel csakhamar aláíratván, az már a megyei hivatalnak is felküldetett volna, az aláírók egy bujtogató által elámíttatván, személyesen megjelentek az egyházmegye székhelyén, és az aláírt oklevelet visszakövetelték.

És lehet állítani, hegy illy s ezekhez hasonló családok majd minden megyében történtek. E két példa, mellyet hiteles kutfőből hallottam, csak mutatványúl szolgál a sok közül. Ide alkalmazhatók a költő ama szavai:

Quid tantos iuvat excitare motus

Et propria fatum sollicitare manu.

Boëtius.

tholikusabb rendeleteket kovácsolták titkos műhelyökben.

A tiszta katolikus alapítványok arra fordíthatnák szándokoltatnak, mikép a protestans Róma hitetlen tanítókat képezzen katolikus növendékeink számára, tehát tulajdon vagyonunk lesz eszköze tanodáink célba vett pogányosodásának. Tehát ti szegény katolikus jámbor alapítványozók! szent hiteteknek használni akarván, annak csak ártalmára leendetek; ennél fogva jobb lesz ezentúl ha senki sem alapítványozand többé, sem katolikus, de protestans sem; minthogy egy furfangos elméjű ministernek eszébe jöhet a protestans tanodák számára kiképzendő magyar ifjakat protestans pénzen, a kereszténység fővárosába küldeni. — Ez, uraim! olly sérelem, mellynek nyomára martius előtt nem akadhatni.

A papi tizedet megszüntető törvény meghozatott ugyan, de az illő ellátás, pedig csak a mi pénzünkből követelt ellátás, nagy bölcsen elmaradt, szintugy, mint az urbériség elvesztése által, a majd nem koldusbotra jutott volt földes-urak kárpótlása; és most a szepesi városi plebánusoknak, a sok koplalás után, 300 forint ajánlatik akkor: midőn a cultus-ministerium utolsó irnokának, azért; hogy egy pár antikatholikus hitetlen rendeletet letisztáz, 400 frint fizettetik, ismét a mi pénzünkből. *O tempora! o mores!*

Szegény nyugdíjas pap aggastyánaink a harmadik évnegyedre alig tudják kikapni ugy is igen csekély illetményöket, tulajdon vagyonunkból, akkor: midőn a legnagyobb ellenségeink székhelyén, a mi zsirunkban fulladnak meg az irkászok, csupa méltányosság-, igazság- s jogérzetükben.

A cultusministerium katholikus tanodáink számára tanítókat nevez, azért; mert egyenlőség s vallásviszonosság állapított meg köztünk és a protestans fél között. E gondtól megmenthette volna magát saját, vagy minfelelősségünk terhe alatt; vagy ott volt a permanens nemzetgyűlés, könnyen tudhatott volna ez állítólagos jogon, ha t. i. szándokában leendett.

A cultusminister fölmentette a papokat és szerzeteseket a fogadott engedelmségtől, ha valamelyikök elszánta magát táborba menni, szóljon bármit a püspök, ő jövendőjét a hon nevében biztosította. Ő elválasztotta a tartományilag egy egészet képezett szerzetes testületeket, és új tartományokat alkotott. Hallatlan dolog a történetben, hogy világi ember pápa lett volna.

Szász Károly a magán, pénzbeli — legalább tudtomra — alapítványokon fekvő convictusokat, egy rendeletével, felelőség terhe nélkül fölhasználta, és a növendékeknek nagy kegyesen 60 forintot utalványozott, akkor: midőn a protestans atyafiaktól tán meg sem kérdé, vannak-e alapítványaik. Ámbár b. Eötvös József kegyes volt a kérdezősködő piarista atyáknak azt felelni: hogy a magán — de csak katholikus — alapítványok fölött még nem tetszett az országgyűlésnek rendelkeznie; de később, — mint a tapasztalás mutatja — az országgyűlés határozata nélkül is, budapesti tanodai magán alapítványaik, felelőség terhe nélkül, más — pedig pogány — célra fordítottak, tehát eloroztattak. Ez nagyszerű sérelem.

Kossuth Lajos Muraközt a zagrábi egyház megye alól emancipálta és a szombathelyi püspökséghez kap-

csolta; így tehát Kossuth Lajos, mennyiben az egyházmegyéek összekapcsolása vagy elválasztása, a lelki fölhatalmazás kiszolgáltatása vagy visszahuzása természeténél fogva az egyházi joghatóság körébe tartozik, egyenesen pápai jogokat gyakorolt, ha tudniillik a rendeletben említett „szükségeltintézkedéseket,” melyek alatt mi csak a pápai székkeli értekezletet akarjuk érteni, meg nem tette; pedig ez alig ha megtörtént. Ime a második világi pápa. A protestans atyafiak szörnyen megapprehendáltak, hogy tőlök meg sem kérdezte a kormány: hol, hány s meddig terjedt egyégy megyéjük.

De fősérelem ránk nézve mindenesetre a katólikus tanodáknak statusilag czélba vett pogányosítása. Pogányosítása mondom, mert a status — nevelésnek alapja — mint szomorúan érthettük — nem a kereszténység leendett többé, azon kereszténység, melly 18 évszázad óta boldogítja az emberiséget, melly a tudományokat anyai ölébe fogadván, azokat az emberi nem rendeltetéséhez, czéljához, erkölcsi értékéhez összébb vonta, melly nélkül minden tudományosságunk nádszálkint hajlítható, mint azt a tapasztalás szomorúan igazolja. — Ha ismereteinket isteni félelem s keresztény szeretet ihlete át nem lengi: félszeg tudákosok lehetünk igen, de tudósok a szó teljes értelmében soha, akár hány tudós társaságot állítunk is. E kereszténység ihlete — úgy hiszem, mert különben képmutatói szerep — folyatta tollába a „Karthausi“ írójának, a halhatatlanság iránti isteni tanait s érzelmeit, a nélkül, az ott kifejtett halhatatlanság eszméje gúny és satyra. O Istenem! a kereszténységnek köszönhetjük azt, mivel tudományunkat illetőleg birunk, e nélkül, —

minthogy a közvetlen isteni kinyilatkoztatások már megszűnni látszanak *) morálunk is, mit még a hitnélküli emberek is sürgetni akarnak, csupa ösztön-szerű képtelenséggé fajul. És most e mennyei mestert, a tudományok székhelyeiből még is kiküszöbölni akarni, ez valóban, több, mint pogány tett. De tegyen a status, a mit akar, tulajdon pénzével tudni illik; nincs senkinek beleszólója; mi örülni fogunk, ha hogy értelmesebb, vallásilag erkölcsösb, mindenkinek a magáét megadni készebb, s hogy a kedvelt szóval éljek, becsületesb polgárokat fog képezhetni e honnak, mellynek ismét kétes jövendőjü forduló pontján állunk: állítson mondom az állomány tanodákat, de ön vagyonából, mert mi a dologban legszomorúbb, az: hogy az állomány nem tekintvén hazánknak e tárgyban hozott régibb törvényeire, nem ügyelvén a legujabban hozott alkotmányos alaptörvényeink 20ra; nem respectálván a katolikusok, s más vallásfelekezetűek ez ügyben tett nyomos ellenmondásait, a katolikus egyházmegyék hatályos tiltakozásait, a borzasztó czél kivitelére, a tulajdonjog merész megsértésével, a mi alapítványainkat — rólunk nélkülünk használta. S miért nem a patakít, debreczenit, vagy a prot.

---

*) Értem azon feddést magukban foglaló kinyilatkoztatásokat, mellyek a zsidókat, — ha hogy az igaz Isten tiszteletéről a bálványozásra tértek át — az egy igaz Isten ismeretére, és parancsai-, s a kitűzött erénykötelesség ismétli teljesítésére visszavezérték. Bizony napjainkban is szükséges lenne az illy vezér, de meg nem érdemeljük. Ott van a látható anyaszentegyház, mellyben az ur Jézus folytanosan testesül, és nem hallgatjuk ányai szavát, nem, még tulajdon fiai sem. —

budapestit? Talán azért, mert vallásegyenlőség s viszonyosság állapított meg? Vagy pedig, mivel a prot. tanár urak a volt cultusministernek jól a körmére koppantottak? Tehát magyarország katholikus tulnyomó többsége szavára már hallgatni sem kell akkor; midőn a veszélyeztetett hon védelmére s az eltávozott béke helyreállítására minden erőt kellett volna felhasználni, nem pedig az elkeseredést a legfelsőbb fokra csigázni.

Tudják önök szives olvasók! mikép Szász Károly titkár ur budapesti tanodai alapítványainkat, egy tollvonással, más célra elvonta, a jámbor alapítványozók szándékát meghiusította, és szentségtelen kezekkel megfertőztette; az iskolát az egyháztól, az oktatást a neveléstől, a tudományt tulajdonképi alapjától t. i. a vallástól elválasztotta, és mind ezt a szabadság nevében, és azért tette; mert vallásegyenlőség s viszonyosság állapított meg; de az igaz, a piarista atyák, kik a dologban avatottabbnak lenni látszanak, mondják, hogy ő azt a honvédelmi bizottmány rendeletéből tevő, de mi tagadjuk, hogy a honvédelmi bizottmány, melly a béke helyre állítása felől eszközökről tartozott volna gondoskodni, iskoláinkat elvehesse, és ha elvette, jogosan elvehesse, és pedig azért, mert tagadjuk, hogy a honvédelmi bizottmánynak hatalmában állandott a törvényeket áthágni, áthágtá pedig akkor, midőn budapesti tanodáinkat kihallgattatásunk nélkül — mert hisz a ministerialis hivatalnok, Hanák, és budapesti consortesei csak nem képviselik az egyházat — lefoglalta. Valóban csudálhatni a merészséget, illy kriticus időkben, egy 8 milliónyi katholikus népcsaládot, minden természeti s positiv tör-

vény, alkotmányos jog, egyenlőség s viszonyosság ellenére így megsérteni s elkeseríteni. Nem akarom én azt, hogy hát a status ezt tegye a prot. felekezetekkel is, de azt követeljük, hahogy vallás egyenlőség van, legyen mindenben; tartsa meg minden vallásfelekezet öntanodáit; mert legyenek önök urak, ott a magasban, meggyőződve, hogy a közös iskolai ábránd, a nép vallásos akaratján, előbb utóbb, ugy is fog hajótörést szenvedni.

A tapasztalás eléggé igazolja állításomat. — Példa gyanánt szolgál Belgium a maga katolikus népes, és a status által fölállított néptelen iskoláival. — A példátlan vallásosságu Irföld visszautasította az angol kormány által, számára állíttatni ohajtott iskolákat, készebb lévén a protestans Anglia dúsgazdagon megrakott asztalainak hulladékainál is kevesebbet érő vagyonából ellátni iskoláit, mintsem hitét — mellyért áldozni, élni, igen, halni tanította példájával a világot — veszélyeztesse. Katholikus barátim! tegyünk fogadást, hahogy Isten gondviselése próbakőre tétetni engedné magyar egyháza buzgalmát, hit- s erénybeni állhatatosságát, mi inkább végső filléreinkkel áldozatot leszünk teendők saját tanodáink ellátására, mintsem ártatlan növendékeinket, a hitelenség állította iskolákban, az ur Jézustól, a gyermekek barátjától hagyjuk megfosztatni. E sorok írója egy ősrégi diszes család három serdülő reményét neveli, és biztosítva van, mikép a sokfelé eiágazó családnak egyetlen egy csemetéje sem fogja azon tanoda küszöbét átlépni, hol a pogányság vallásáról, erkölcstelen életmódjáról, pogány törvényeiről heteket hónapokat töltenek, de az úr Jézusról, az emberi nem megváltójáról, példás életéről, egyháza

Isteni hatalmának s történeteinek fejlődéseiről, erényességi szabályairól egy szót sem hallhatni. — Francz- s Némethon lelkesb férfiai szinte vívtak s vivnak most is rendíthetlennül, az oktatás szabadság s függetlenség malasztjaiért. És kérdem, miért mind ez? Azért, mivel az egyházi s iskolai szabadságot s függetlenséget többre becsülik a kis anyagi jutalomnál, mellynek közvetlen eredménye a szolgaság s rabbilincs. És mit mondjunk mi magyar katolikuskok, kik iskolákkal birunk, kik a statustól nem kegyelmet kérünk, hanem jogot követelünk, az pedig szörnyű magasságának érzetében, tulajdon vagyonunkkal pogányosítja el iskoláinkat. Mondjatek bigottnak, mondjatek obscuransnak — mint a „Religio és Nevelés“ lelkes, ritka elszántságu, nagy olvasottságu s példás ajtatosságu szerkesztőjék káromoltátok — elfogadom; de a hitnélküli iskolákat soha el nem fogadnám, és pedig csak azért, mert szeretem a szabadságot, szeretem egyházamnak szabadságát is; és legyetek is meggyőződve, hogy „valamint hajdan“ gondolom a Mainzi kath. egylet egyik követének szavai — „az apostolok levágták a hit fejszékével a bálványozás tölgyfáját: ugy korunk jézusi szellemű apostolai a kereszténység hit és szeretet fejszékével vágandják le az ujdonszerű pogányság fáját is.“

A ministerium egy tanrendszerrel is megajándékozott bennünket, mellyre igen alkalmazhatók a bold. nagy O' Conell azon szavai, mellyeket a maynouthi collegiumbill tárgyalásakor mondott volt: „A nevelés nem áll egyedül a classica tanulmányok előmozdításában, nem a gö-

rög a latin nyelvben, számtan- és bölcsészetben; kell, hogy a kedélyt is kiképezze, a szívet emelje, az ítélő erőt izmosítsa, a lángésznek szárnyat s hatáskört engedjen: a nevelésnek hatni kell az erkölcsiségre, az emberi érzelmek iránt fogékonyságot s a vallásos hitre ösztönt kell nyújtania. De ha a nevelés a szivély nemesítése helyett nyervágyat prédikál, ha orgyilkost képez és rabszolgát, ha a hittőli elszakadásra vezet, ha a minister illy nevelést ajánl, akkor természetesen Irlandra (Magyarországra) nézve nem ismerünk benne semmi jószágot, csak átkot. Büszke vagyok rá, hogy vannak pajzsaink, mellyek illy szörnyetegtől megmentenek.“ E figyelemre méltó szavakat mondá O' Conell. Így érezzünk, így lelkesedjünk mi is katolikus ügyünk körül.

Vagy a statusilag lefoglalt budapesti iskolák csak mintául s próbául vannak kiszemelve, a sikertől függendvén majdan a többieknek is, de csak mieinknek elpogányosítása? De mi meg köszönjük szépen az illy próbát; tegye ezt a status önvagyonával; mert hol az a törvény, melly az alapítványozók magán alapítványainak tulajdon-jogát eltörülte? Hol azon törvény, melly szerint a vallásegyenlőség s viszonyosság daczára, szabad legyen a honvédi bizottmánynak, a ministeriumnak, vagy Szász Károly urnak a katolikus tanodákat lefoglalni, az alapítványokat, mellyek tisztán katolikus célokra fordítatni rendeltettek, pogány iskolákra, vagy katolikus tanodáink számára, az erkölcstelen Berlinben

kiképzendő tanítók ellátására elkölteni akkor: midőn a protestans felekezetek tanodái nem csak saját eddigi beligazgatási jogukat, alapítványaikat s a t. megtartandják, hanem még egyházi s iskolai szükségük közálladalmi költségen azaz cultus adóból, mellybe mi ismét legtöbbet fizetendenék, fedeztetni fognak.

Vagy tán attól tartott a cultus s oktatási minister, hahogy a katholika egyház ügyei felett nem rendelkezik, — minthogy a protestansok dolgaiba nem igen mert avatkozni — majd hatásköre nem leend. De ez annál jobb lesz, mert így cultus praedicatumát egészen elveszti a másikat pedig megtarthatja, a mennyiben az oktatásra felügyelési legfelsőbb jogát ő felsége, ezen ministere által, gyakorlandaná. Mert én úgy vagyok meggyőződve, mikép a cultusministerium idővel feleslegesé fog válni. Hisz, ha szent hitünk a statusvallás előnyét elveszté, úgy kellend őt a statustól függetleníteni, mint a többi vallás felekezeteket: akkor pedig, minthogy e ministerium — úgy látszik — csak ránk terjeszté ki hatását, s pedig egész teljében, uti figura docet; — kár a nagy legiót csak fizetni is, mert a' főfelügyelési jog gyakorlatára bizony illy nagy turba nem szükséges.

Nincs törvény, melly minket igazságos követelésünktől elütne, sőt hogy vannak törvényeink, mellyek követelésünket istápolják, azt épen a protestans atyafiak legjobban tudandják. Az 179°/₁: 26 t. — cz. mind azt biztosítja a protestansok számára, mint mi a petitio útján elérni ohajtunk. Már pedig azt gondolom, mikép a protestans atyafiak e törvény eltörlését csak nem követelendik; ha pedig áll a tör-

vény: akkor, miután a sokszor említett 1848: 20 t. cz. által vallásegyenlőség s viszonyosság állapított meg; az 1790/1 26 t. cikkbeni biztosítások ránk katolikusokra is kiterjesztendők. Emlékezzünk csak vissza, minő buzgalommal sürgették a protestansok Hrabovszky czim alatt ismeretes alapítványuk kiadatását s gondnokságuk alá helyezését; míg annak kiadása az 1841. törvenyczikkek közé soroztatott. De ott vannak az 1790/1: 23, és 26 t. cikk. 12 §. a mellyek e részben minden kétséget eloszlatnak, hogy ne említsem a martiusi törvényeket, s ezeknek szellemét, mellyek ügyünket egészen eldöntik úgy, hogy csak az elmevak be nem látja követeléseink igazságosságát.

De azt mondjátok, hogy nekünk valami status-alapítványaink vannak.

Ez az újabb kor egyik eszméje: az egyházjavarok statusjavak, statusalapítványok. E nótát már minden vargaines tudja Pesten. De hogy a szappanbuborék eltűnjék, nem szükséges egyéb: mint visszapillantani az egyházjavarok eredetére. Hogyan nyerte tehát a magyar egyház jelenleg birtokában lévő javait s alapítványait? Vagy királyi adománylevél, vagy magános személyek adakozása, vagy vétel által. A koronás fejedelem alkotmányos jogánál fogva adott javakat az egyháznak, az adott javak hová fordítása s célja az alapítványi oklevelekben kitűzve vagyon; az adakozók akaratja tudja van: magános személyek adományához, valamint az egyháziak által az egyház javára pénzen vett jószágok békes birtokához is a királyok helybenhagyása s megerősítése járult. „A történet mutatja, hogy az egyházi javak legnagyobb része szerzemény és polgári

érdem által szaporodott. Az egyháziak tudniillik úgy, mint egyéb nemesek a béke és háboru idején a haza körül kitüntetett érdemeikért a királytól adománykép, sokszor csupán személyüket illető jószágokat kaptak, és azokat ők vagy még élükben, vagy végrendeletkép az egyházaknak hagyományozták. És az említett módok akármellyike szerint kapta az egyház javait, mindig teljes joggal, elidegeníthetlen birtokul kapta. És most nyolcz század után, a legképtelenebb elv szerint, azt vitatni: hogy egyházjavaink statusjavak; valóban, ha nem olly komoly dologról volna szó, nevetségesnek látszanék. Jól tudjuk mi azt hogy az egyházjavakat erőhatalommal elvehetni, mi imádkozni fogunk ellenségeinkért, de azon állításnak, mikép a status azokat jogosan, a nélkül, hogy a legzsarnokabb tény bűnét magára ne hárítaná, elveheti, ég s föld előtt mindenkor ellenmondani fogunk.

Aztán jól fontoljuk meg a veszélyes olv káros következményeit. A kérdés az, vajjon volt e hatalmában a fejedelmeknek csak ezekről szólok, hisz a kath. egyházi s világi egyének által adományozott jószágok s magán alapítványok elrablását talán egyházunk legnagyobb ellenségei sem akarandják igazolni, mert „ex ore tuo iudico te serve nequam;” — javakat adományozni vagy sem? A felelet volt, vagy nem volt. Ha volt, úgy a fejedelmek adományozhattak az egyháznak is, mert én szeretném azon jogtudóst látni, ki bebizonyítaná; — bebizonyítaná mondom, nem pedig állítaná — mikép a fejedelmeknek nincs joga erkölcsi testületnek valamit örökre adni. Ha pedig nem volt, úgy a nemesek-

nek s az egyháznak adott jószágok jelenlegi birtokosaiktól elveendő, ha t. i. a tulajdon-jog szentségét, s az elévülés elveit is elakarjuk törölni, és pedig a fejedelem által; noha e birtokról, mellyet a magyar királyok saját jószágaikból az egyház javára és szolgálóinak élelmezésére adományoztak, a hires jogtanár Puffendorf azt mondja: „*si de suo Rex donavit, plane irrevocabilis donatio erit.*“ A statusról itt ismét szó sincs. Hisz a „*ius Supremi Dominii*“ nem a status kezébe tétetett le; az egyházjavakat nem a statusról kaptuk, és azért nem is az állomány öröklé az egyházi férfiaknak vagyonát, de a fejedelem, és ez is csak úgy, hogy a papi javak kormányzására más alkalmas személyt kinevezzék; mint az Hármas könyv I. Rész. 10. czim 3 §ban foglaltatik: „*Cunctorum Praelatorum, et viro- rum Ecclesiasticorum Princeps ipse noster verus pariter et legitimus successor est etc.*“ — Azonban a status, vagy inkább a polgári kormányt illeti az egyházi felügyelési jog, s e jog kiterjed az egyházi birtokra is, de csak olly értelemben, hogy a kormány a polgári társaság fő elvét követvén, az egyházbirtokot úgy mint más egyesek vagy testületek birtokát védeni, biztosítani, annak ép fentartására, igazgatására, s kitüzött és az adományozók szándéka szerinti czélszerű használatára figyelni tartozik. Valóban csak örülhetni azon, hogy egy gróf azon óhajta, mellyet az 1841i országgyűlésen ezen szavakban kifejezett: „*Én óhajtom, hogy a fundatiók eredete és mibenléte a legnagyobb publicitásra jőjjön, mert a fundatiók 99 része papi fundatio, és így tudná és tudhatná Magyarország, mennyi hálával tar-*

tozik a kath. elerusnak,“ — napjainkban már valósíttatik, mert ki Pauer Jánosnak remekül összeszerkesztett, s adatokkal bővelkedő legujabb munkáját olvasta, és egyházjavainkat még is statusjavnak kereszteli: az vagy elmevak, vagy ördögi elfogultságú.

Törvénykönyveinkben olvashatni a rendeleteket, hogy hazánk vésznapjaiban is elidegenített tulajdona egyházunknak visszatéríttessék; és az 1613 évi 2-ik t. cz. ezen szavakkal kezdődik: „Justitia divina et leges humane id dictant, ut suum cuique tribuatur;“ most pedig tulajdonunk a status tulajdonának kereszteltetik. Ázon pontokra feleljetek adatokkal s bizonyítványokkal, mellyeket a „Religio és Nevelés“ lángkeblű szerkesztője föltett nektek: „1-ör: hogy ezen alapítványok csakugyan a status javaiból adattak; 2-or: hogyha csakugyan innen adattak, adattak idciglenesen, meddig tudniillik a statusnak tetszeni fog, és nem örökre, visszavonhatlanúl, mig az ég s föld állanak. 3-or. Hogy ha örökre és visszavonhatlanúl adattak, a becsülettel, polgári és természeti joggal megférő, megegyező dolog, azokat idővel ismét, és pedig erőhatalommal is visszafoglalni; vagy legalább 4-er: hogy a statusnak nincs joga, erkölcsi testületnek valamit örökre adni, ennek pedig képessége, azt csakugyan örök időre elfogadni; hozzának önök ezekre adatokat és bizonyítványokat: és mi hallgatni fogunk. Mig azonban ezen pontok egyike sincs bizonyítva, sőt be sem is bizonyítható, mi

több, történeti, jogi és erkölcsi szempontból valamennyinek inkább az ellenkezője bizonyos csak: addig ne vegyék rossz néven, hogy azt, mit tulajdonunkul vallunk és tartunk, mit illyenül maga Kossuth Lajos is ünnepélyesen az ország színe előtt bemutatott, magunk részére követeljük, s Kossuth Lajos urral mi is azon nézetben vagyunk, hogy ez alapok rendeltetésüktől el ne vonassanak.“ Legyünk egyszer tisztában magunkkal; a mi nem a mienk, hadd vegyék vissza; ugy is annak, a mivel birunk, legcsekélyebb része került ki a fejedelmektől; hisz tudjuk, hogy p. o. Zozimus nagyváradai püspök, Sixtus, Valentin, kanonokok, László esztergami prépost, Ugrin kalocsai érsek és sok mások tulajdon örökségképen rájuk szállott jószágait az egyháznak hagyták örökösen (Lásd erről: Pauer „Az egyházi rend érdeme Magyarország történetében“ című igen jeles munkáját). Alapítványainkat eddig ugyan a királyi helytartó tanács kezelte, de ez talán az apostoli felség iránti pietásból veszi eredetét; most azonban a körülmények változtával, a kezelés módjának is változnia kell. Vegyék vissza mondom az állítólag idegen birtokot, de a mienket hagyják meg, és akkor legalább fogjuk tudni, mihez kelljen magunkat alkalmaznunk; akkor népünk áldozatkészségéhez fogunk folyamodhatni, midőn most hiveink, gazdaságban úszni gondolván bennünket, ha filléreikhez folyamodnának, megvetéssel utasítanának vissza. Mi Bussnak, a Mainzban összejött kath. egylet példátlan lelkesedésű elnökének szavait tettük lelkünk meggyőződésévé: „Nekünk gondolkodnunk kell alapít-

ványaink biztosításáról, hogy a jótékony lelkek azon megnyugvással rakhassák le adományaikat, miként azok nem fognak rablás és önkény által, a szenvedő s nyomorult néptől elragadtatni.“ Mi azon reményben, miszerint az igaz ügynek előbb utóbb győznie kell, a föntebb említett petitio benyújtását elhalasztók; annál inkább, mivel hazánknak szomorú körülményei között, a szabadsághősök csalárd fogásai s ámitásai ellen, erélyességünk szerint, föllépni nem akaránk; letevők tehát egy időre petitio-ügyünket, gondolván, mikép honunk alkotmányos kormánya tartózkodni fog, legalább annyi honosapás alatt, mindenemű bevágásoktól, mellyek honunk egy túlnyomó többségű népcsaládját elkeserithetnék. De ime! országunk e hallatlan veszélyei között is megkezdettek a katholicismus tisztán egyházi terén, az aggodalmas sérelmezések, és pedig ép a martiusi alkotmány ellenére, mellytől ők állásukat datálják; így tehát nincs egyéb hátra, minthogy minden, kinek hite s egyháza szent, bizván a jó ügy szentségében, alkotmányos módok szerint s utakon, a katholicismusnak megsértett állását védelmezze, és siker koszorúzandja eljárásunkat; mert Uraim! a vallásos érzelem húrjai legérzékenyebbek, s legtovább rezgenek, ha egyszer erőszakosan fölhuzattak; sokáig vérzik a seb, mellyet vallási gyűlöletből fölhasítottak az idegen kezek; nem heged be az olly könnyen, ha a kötést róla letépjük *).

---

*) Igaz, nehéz dolog, korunk hitetlen szellemének közepette, egy világi férfinak egyházi, vallásos, még pedig katholicus ügy iránt kellőképen föllelkesülni, s lelkesülve, másokat lelkesíteni; de midőn látjuk, mikép az ellenfél min-

Uraim ti azt gondoltátok, hogy a petitio elnyomásával a népben fölébredt katolikus önérzetet is elfojthattjátok? Oh nem! Sőt jogtalan megtámadásokkal az igaz ügyet csak előmozdítottátok: E nép, a katolikus nép nem fogja ugyan fegyveres erővel a hon békéjét soha megzavarni, de katolikus életét sem hagyandja elfojtatni. Jól tudja e nép, hogy a religio csak a szabad földön virágozhatik, de a tyrol néppel mindig azt tartja: „ha e szabadság vallásunkat nem veszélyezteteti, ugy üdvözölve legyen. De különben minden olly ajándokot, melly árt a vallásnak; lelkünk minden erejével fogunk eltávolítani.“ A balgák! azt gondolták, vagy legalább azzal ámiták a népet, hogy ki a petitíót aláírja, az a ministeriumot el nem is neri. Mi pedig erősen meg vagyunk győződve, hogy a petitio benyujtása ép a legfényesebb bizonyítványa leendett a katolikus milliók azon örömnnyitványításának: mikép a martiusi alkotmányt két kézzel fogad-

---

den eszközt fölhasznál ügyének diadalomrai emelésére, midőn látjuk, mikép az ellenfél részén épen a világiak állnak a küzdelmek elein; miért nem tennők mi azt? vagy hitünk s egyházunk isteni institutioi csak a papokéi, nem pedig édes mindnyajunké? vessünk csak egy pillanatot Európára! Miért nem látunk mi sorainkban Montalamberteket, Russokat, Philipseket sat. kiket noha a hitet levetközött nemzetgyűlések csak piszegéssel fogadnak, vagy épen meg sem hallgatnak, mint ez a két utóbbival ép a minap történt, de buzgalmok, ur felelmen alapuló tudományosságuk a socialis téren, már eddig is, megbecsülhetlen szolgálatokat tett a világegyháznak. Ezeket kövessük mi is a társadalmi életben, és nem sokára milliók sereglendenek körünkbe. —

ják. Ha martiusban általános szabadságot kivivtunk : ugy az katolikusokra is kiterjesztendő egyházi tekintetben is; de olly szabadságot, melly katolikus létünket veszélyeztethetné, soha el nem fogadnánk, „mert,“ — a nemes lengyel nemzet 2-ik Katalinnak adott feleletéekint — „mi szeretjük a szabadságot, de a katolika religiót még a szabadság fölött;“ — hisz napjainkban leginkább meggyőződhattunk: mikép „valamint a religió-
nak szüksége van a szabadságra: ugy van a szabadságnak is szüksége religióra.“ —

Mindig azt hallók töletek, hogy a katolikusok gyűlöli a szabadságnak; móst esdekelnek, nem, követelnek szabadságot, és ti megakarjátok azt nekik tagadni. Valóban különös jelleme az a 19ik századi szabadsághősöknek, mikép mindennek, csak a katolika egyháznak nem tudnak szabadságot adni; de aztán látjuk is a sikert az általános tiszteletlenség mételetyétől fogva, egész a communismus képtelen ábrándig lecsörgedezni.

Az egyház veti meg hit s erkölcsiség által azon alapot, mellyre az állomány szerkezetének, hogy tartós legyen, emeltetnie kell, és még is ez egyházat a szabadság élvezetéből kirekeszteni akarni: hogy csak ő, egyes egyedül ő sinylődjék rablánczon, a szabad ország szabados fiainak gunyául kitétetve; hogy csak ő, egyes egyedül ő ne szivhassa a szabadság tiszta levegőjét; valóban ez olly esemény, melly még mindig fanyar gyümölcsöket hozott. Vigyázzunk Uraim! mert a világtörténet, világítélet is egyszersmind; ebből pedig megtanúlhattuk: mikép az igaztalanság még mindenkor megbosszúlta magát, s az irott törvények,

ha nem alapultak igazságon, hamar elenyésztek nyom nélkül.

De tán az Isten gondviselése azért engedi nyomorgatni szentegyházat, hogy mint arany a tűzből, annál tisztábban, annál dicsőségesebben újra felkelhessen. Hisz, ki korunk állását vizsgálta, meg fog győződni, ha hogy a nép nem tér a valláshoz vissza, nem lesz képes megbirni semmi szabadságot, csak a kereszténység, és Krisztusnak folytonos testesülése, az egyház, az erényesség alapján képesítheti az embereket igazi szabadságra.

Legyünk tehát szabadok, de mindnyájan: ez az én jelszavam.

Legyünk igazságosak! A fejedelem és szentegyházunk közti viszonyaink változtak; egyházunk a státuregyház előnyét elvesztvén, külszabadságát imént nyerte vissza; vessük le tehát a felekezetesség salakját, és ne akarjuk azt, hogy e szabad honban, a szabadság e napjaiban csak isteni egyházunk szabad ne legyen. Emlékezzünk csak vissza, milly lelkesen védtek katolikusaink ügyeteket, azt tegyétek most ti is egyházunk szabadsági s függetlenségi ügyében, és ez által megmutatjátok azt, hogy méltányos, igaz lelkű honfiak vagytok; mert nem az a jó hazafi, ki a polgári erények e legszebbikét, annak ajkain szünteleni hangoztatása által monopolizálja, de ki a hazafiuság szent eszméjét életbe léptetni iparkodik. És én bizom Istenemben, mikép az igaz ügy nélkülületek, sőt ha kell, ellenetek is fog előbb utóbb diadalt ülni, mert reménylem, mikép 8 millió katolikusban elég buzgalom s erélyesség leend egyháza külszabadsági várkerítésének, melly az idők viharai által igen megrongáltaték, alapjából föllállítására: belvára a nélkül is rendíthetlen,

megdönthetlén, mert isteni alapon nyugszik. Ne gátoljátok a lassu viznek csendes folyamát, mert hisz az képes leend a gátot ketté szakítani, és akkor annál nagyobb morajjal mosandja alá magasan elbarrikadírozott partjaitokat. Ne keserítsétek kedélyeinket gyanúsításokkal, mintha mi magyarok nem volnánk. Mi igen is magyarok vagyunk, és utolsó csepp vérig védendjük hazánkat ellenségei ellen; de gondoljátok meg, hogy mi katolikusok is vagyunk, és világ végezetéig azok akarunk maradni, mert „csudálatos dolog“ — mondja Montesquieu *) „a keresztény religio, melly úgy látszik, mintha egyedül egy boldogabb életet szemügyelne, ez életben is már boldogit.“

Oltsuk el tehát a vallási gyűlölet veszedelmes szikráját, legalább most a szabadság s vallásügyenlőség korában. Mi katolikusok példával, életünkkel bizonyítók be egy olasz írónak amaz állítása igazságosságát: „Egy józan hitű katolikus soha sem hiheti, hogy okszerűleg gyűlölheti felebarátját: hisz az isteni törvényhozó, kinek követésével dicsekszik, minden bizonynyaltudá, mikép létezendenek igaztalan slázító emberek, létezendenek hitének ellenei: mind azáltal nem volt más mondani valója ez ügyben, mint: szeressed felebarátodat mint tennenmagadat“ **). Igy éljetek ti is, és szent béke honoland közöttünk. Mi pedig katolikusoknak mondjuk magunkat, a fran-

---

*) Esprit. des Lois L. 24. c. III.

***) Sulla Morale cattolica osservazioni di Alessandro Manzoni.

eziák ez isteni hitézelme lebegjen szemeink előtt: „Római egyház, anyja az egyházak — s anyja minden hívőknek; Istentől kiválasztott egyház, hogy fiait egy s ugyan azon hitben, egy s ugyanazon szeretetben egyesítse; mi mindenkoron szivünk legbelsejéből egységedhez ragaszkodunk. Elfeledve legyen jobbunk, szentséges egyház, ha rólad valaha megfeledkezünk, szánk padlásához ragadjon nyelvünk és mozdulatlan legyen, ha gondolatunk elseje minden örömeinkeink kezdete nem te leszesz.“ Igaz, sok ellenségre fogunk akadhatni csak illynemű érzelmek nyilvánításaért is; de gondoljunk a görög szónokok utolsó koszorúsára, aranyszáju szent Jánosra, ki lelkesítésünkül ezeket mondá: „O Christiane! delicatus miles es, si putas sine pugna te posse vincere, sine certamine triumphare. Fortiter dimica, atrociter in praelio concerta, considera pactum, conditionem attende, militiam nosce; pactum quod spondesti. conditionem ad quam accessisti, militiam cui nomen dedisti; hoc enim pacto quos miraris omnes pugnaverunt, hac conditione omnes vicerunt hac militia triumpharunt.“ És mi is győzni fogunk, ha egyenkint nem győzünk, álljunk össze ketten hárman, velünk lesz Isten szent lelke; a mert a csekély számu egylet is egy elhintett mag, melly lassankint fejledez „mig az Istenség napjának mindenható melege s világától segítettvén, kitör végre, s kiborítja malasztos leveleit, s erényillatos virágát. A dicső hitgyőzelem Istene melengíteni

fogja keltető sugaraival keblünknek felszaggatott s bevetett mezejét, virágoztatni fogja a tán már ki- kelő, életet adandó, buzgalom hevitő, s egykor bizonyosan bő termést hozandó mennyei szent mag- vát. Nem hagyandja azt elveszni nyom nélkül, hit- közönyös, és hogy úgy mondjam megmerevedt — lethargicus — szellemű egyházi életünknek szenvedé- ly hullámzatától duzadozó tengerén. Erősíteni, bátorítani fogja munkásait az izzasztó munkát kö- vetendő diadalaratás előhajnalán.

Tehát előhit s állhatatosság övezze körül min- den gondolatinkat s érzelmeinket; állhatatosság, melly össze legyen kapcsolva azon szilárd eltökéléssel: inkább mindennek kárát vallani, sőt ezerszer meg- halni, mint egy hajszálnyira is az evangyeliom isteni igazságaitól eltávozni; mert a hit, buzgalom, erős- ség, állhatatosság, szóval minden erénynek alapja a kereszténység, s az ezt magában foglaló, és az örökifjudó közértelem hitibolyáival koszorúzott evangyeliom, melly a különféle halvélemények özöne, képzelt aranszabadságok hullámzata, felsőbb niveltségi s fölfogási hitetlen fölvilágosodás vészfu- valmai s orkán dühöngéseinek ellenében, a folytono- san testesülő λογος öröktartós isteni sziklavárában tartatik, s ellophatlanul őriztetik.

„Legyünk tehát szilárdak a nélkül, hogy mérsékeltek és tiszteletet megadóak lenni megszűnnénk.“

Végre, nehogy a röpirat határait átlépjem, még csak egy szót kegyes olvasóimhoz. — Ez elmélke- dést kérem azon szempont- s indokból megítéltetni, a mellyből iratott. És az nem egyéb, mint az egy- ház szeretete. Ez az én vezéreszmém, ez mindenem.

Ez környezi, ez fokozza minden gondolatimat, minden érzelmeimet, minden lelkesedésemet. Tehát mi csuda, ha én anyaszentegyházamat függetlennek kívánom főleg tanításában; vagy a polgári hatósághoz tartozik-e „ítélni felőle, hogy milly táplálék szükséges a lelkeknek.“ Vagy őt illeti-e kimérni az igazság mennyiségét, melly a lelkek fölvilágosítása- és szivek orvoslására kívántatik. Mintha a világi hatalomtól fügгене“ — mondá 1846ik évi nagyobbíti pásztori levelében a lyoni cardinál-érsek — „a hit s erény patakjainak folyamát másfelé téríteni, mellyekkel egy gondosan őrködő pásztor a szenvedélyek hőisége, s a hitetlenség szele által lepörzsölt, és már-már elveszendő növényeket fölfrisítni akarja.“ Tehát nem vallási, vagy a kormányon volt párt elleni gyűlölet, hanem egyházu szeretetén alapuló őszinteség adá kezembe tollamat; mert szeretem én e hazát, és a soha eléggé meg nem siratható Dessewffy Aurélnak szavait tettem lelkem meggyőződésévé: „a mi szivünknek nincs más ideálja, mint e hazának lehető legnagyobb boldogsága; e hazának, mellyet... szeretni nem csak kötelesség, de nem is érdem, hanem minden nemesb kebelre olly erkölcsi kénytelenség. mellytől épen ugy nem válhatik meg, mint önmagától:“ de látván más részről, mi sors érte mindenkoron a nemzeteket és népeket, mellyek Isten szent hite, s az ezt tanító egyháza ellen emelték vértől pirosuló kezeiket, nem tehetek róla, ha e hatalmas szózat cseng szüntelen füleimben: „in-

kább nem lenni mint katolikusnak nem lenni;“ igen, e szózat eseng füleimben most is midőn időket éltünk és élünk, hogy magát katolikusnak nevezni, a katolika egyház tagjának valani: már magában bűnnek tartatott bizonyos emberek körében; — de Isten igazságos!

Azért még egyszer mondom: szabadságot az egyháznak, és ő viszajándokol, a lábra kapott anarchiát megszünteti, mert „a religio és szabadság testvérek;“ (Dupont de l'Eure) — Isten velünk.

DE BALLAGI GEZA.

